

Miten lapsen oikeudet ovat kehittyneet 20 vuodessa?

Merike Helander, juristi



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Kansainvälisen sääntelyn vaikutuksista lapsen oikeuksien kehitykseen



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Lapsen suojelusta lapsen oikeuksien suojeluun

- Geneven julistus lapsen oikeuksista 1929
- YK:n lapsen oikeuksien julistus 1959
- **YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989**
 - oikeudellisesti sitova ihmisoikeussopimus – Suomessa voimaan lailla heinäkuussa 1991
 - 3 valinnaista pöytäkirjaa
 - lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin 2002
 - lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta 2012
 - yksilö- ja valtiovalituksista YK:n lapsen oikeuksien komitealle 2016
- Lisäksi Euroopan neuvoston sopimukset, EU sääntely, ILO sopimukset ja muut kv. ihmisoikeussopimukset

Riippumattoman valvonnan ja kansallisen koordinoinnin kehitys



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Lapsiasiavaltuutetun viran ja toimiston perustaminen 2005

- Lapsen oikeudet useammin ja systemaattisemmin huomioon lainvalmistelussa ja sen täytäntöönpanossa
- Tehtävänä mm. edistää eri tavoin YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen toteutumista, mm.
 - lausunnot, aloitteet, kannanotot
 - lasten kanssa tehtävä yhteistyö - tietoa lapsilta ja lapsille
 - yhteistyö viranomaisten ja kansalaisyhteydenkunnan kanssa

Kansallinen lapsistrategia 2021

- visiona lapsen oikeuksia kunnioittava ja aidosti lapsi- ja perhemyönteinen yhteiskunta
- Järjestyksessään 2. toimenpanosuunnitelma hallituskaudelle 2023-2027 hyväksytty 06/2024
 - 7 strategian pitkän aikavälin toimenpidettä ja 27 ministeriöiden hallituskauden toimenpidettä

Lapsen oikeuksien kehitysaskeleita



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

- Lähtötilanne: lapsen oikeuksien yleissopimuksen voimaantullessa lainsäädäntö katsottiin yhteensopivaksi sopimuksen kanssa
- Yhteiskunta muuttuu – lainsäädäntö sen mukana
- Lakimuutoksia 20 viime vuoden aikana paljon – eteenpäin pienin askelin, vaikka takapakkiakin on otettu
- Lapsen oikeuksien yleissopimus huomioidaan tänä päivänä myös ylimpien tuomioistuinten ratkaisukäytännössä

Lapsivaikutusten arviointi

- tarkoituksena on tuoda näkyviin sääntelyn suorat ja välilliset vaikutukset lapsiin
- vaikutusarvioinnin tulisi perustua tutkittuun tietoon
- lainvalmistelun lapsivaikutusten arvioinnissa vielä paljon kehitettävää
 - tehdään liian myöhäisessä vaiheessa, kuvataan usein esitysten tavoitteita vaikutusten sijaan, tieto arvioinnin taustalla olevasta tutkimustiedosta puuttuu jne.
- lapsia koskevan tiedonkeruuta tulee entisestään kehittää (YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmät Suomelle 2023)

Lasten osallistuminen

- osallistuminen lainvalmisteluvaiheessa vielä vähäistä, mutta kehittymässä myönteiseen suuntaan
- säännökset lasten osallistumisesta sisältyvät (lähes) kaikkiin keskeisiin lapsia koskeviin säädöksiin
- pienimpien lasten osallistuminen vaatii edelleen kehittämistä sekä säädöstasolla että toimeenpanossa

Lapsen edun ensisijaisuus

- lapsen etu huomioidaan entistä useammin niin säädöstasolla kuin päätöksenteossakin, vaikkakaan ei johdonmukaisesti
- tarvitaan jatkuvaa ja laadukasta koulutusta niin lainvalmistelijoille, muille viranomaisille kuin kaikille lasten kanssa toimiville
- myös lapsen tarvitsevat tietoa omista oikeuksistaan ja niiden toteuttamisesta käytännössä
- lapsiasiavaltuutetun ehdotus 2022: lapsen edusta ensisijaisena harkintaperusteena lapsia koskevissa asioissa tulee säätää perustuslain tasolla



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN